

Datum van inontvangstneming : 11/02/2025

Zaak C-902/24 [Herchoski]ⁱ

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

22 december 2024

Verwijzende rechter:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

19 december 2024

Verzoekende partij:

RM

EM

Verwerende partij:

Santander Bank Polska S.A.

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Uitlegging van het Unierecht, in het bijzonder van artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad, artikel 267 VWEU en de beginselen van doeltreffendheid, gelijkwaardigheid, evenredigheid en rechtszekerheid.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Nietigverklaring van een overeenkomst met oneerlijke bedingen en veroordeling tot betaling van een geldsom – Aanvoeren en toewijzen van een subsidiair aangevoerde exceptie van verrekening

ⁱ De naam van de onderhavige zaak is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

Prejudiciële vraag

Moeten artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten en de beginselen van doeltreffendheid, gelijkwaardigheid, evenredigheid en rechtszekerheid in de context van nietigheid van de gehele hypothecaire kredietovereenkomst op grond dat deze na schrapping van de oneerlijke bedingen niet kan voortbestaan, aldus worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een uitlegging door een rechter van het nationale recht op grond waarvan:

1. de bank in het kader van een door een consument tegen een bank ingestelde vordering tot terugbetaling van de tegenwaarde van de krediettermijnen met vrucht een exceptie van verrekening van haar vordering tot terugbetaling van de tegenwaarde van de hoofdsom van het krediet met de vordering van de consument kan invoeren;
2. de bank deze exceptie van verrekening ook subsidiair kan invoeren, terwijl zij in het geding in wezen stelt dat de kredietovereenkomst geldig is en geen oneerlijke bedingen bevat;
3. de bank de consument kan verzoeken om terugbetaling van de tegenwaarde van de ter uitvoering van de nietige overeenkomst uitbetaalde hoofdsom van het krediet (waardoor deze vordering van de bank opeisbaar wordt), terwijl de bank in wezen in het proces stelt dat de kredietovereenkomst geldig is en geen oneerlijke bedingen bevat;
4. de bank de consument een termijn van twee weken kan stellen om de tegenwaarde van de volledige hoofdsom van het krediet terug te betalen (waardoor de vordering van de bank tot terugbetaling van de tegenwaarde van de volledige hoofdsom van het krediet opeisbaar wordt);
5. een deel van de proceskosten ten laste van de consument wordt gebracht, voor zover de vordering tot betaling naar aanleiding van de toewijzing van de door de bank ingeroepen exceptie van verrekening is afgewezen?

Aangevoerde bepalingen van gemeenschapsrecht

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB 1993, L 95, blz. 29, hierna: „richtlijn 93/13”): artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1.

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Ustawa - Kodeks cywilny (burgerlijk wetboek) van 23 april 1964 (Dz. U. 2024, volgnr. 1061, zoals gewijzigd) (hierna ook: „k.c.”): artikel 58, lid 1, artikel 61, lid 1, artikel 355, leden 1 en 2, artikel 363, lid 1, artikel 385¹, leden 1 en 2,

artikel 405, artikel 410, leden 1 en 2, artikel 455, artikel 471, artikel 472, artikel 498, leden 1 en 2, artikel 499.

Ustawa - Kodeks postępowania cywilnego (wetboek van burgerlijke rechtsvordering) van 17 november 1964 (Dz. U. 2024, volgnr. 1568, zoals gewijzigd) (hierna ook: „k.p.c.”): artikel 98, leden 1 en 3, artikel 100, artikel 102, artikel 108, lid 1, eerste zin, artikel 203, lid 1, artikel 203¹, lid 1, artikel 203¹, lid 3, artikel 316, lid 1, artikel 355.

Korte beschrijving van de feiten en het geding

- 1 In 2008 is een kredietovereenkomst gesloten op grond waarvan de verwerende bank aan verzoekers een krediet van 360 000 Poolse zloty (PLN) met een looptijd van 360 maanden heeft verstrekt. Het verstrekte krediet draagt een variabele rente en luidt in CHF (§ 2, lid 1). Het bedrag van het in CHF luidende krediet of de tranches ervan is of zijn vastgesteld op basis van de aankoopkoers van de CHF volgens de „wisselkoerstabel” van de bank op de datum waarop het krediet of een tranche daarvan wordt uitgekeerd. (§ 2, lid 2). Het krediet wordt uitgekeerd in Poolse zloty, waarbij het bedrag ervan wordt omgerekend op basis van de aankoopkoers van de CHF volgens de „wisselkoerstabel” van de bank op de datum waarop het krediet of een tranche daarvan wordt uitgekeerd. De termijnen (hoofdsom en rente) worden afgelost in Poolse zloty na omrekening van de termijnen (hoofdsom en rente) volgens de verkoopkoers van de CHF in de „wisselkoerstabel” van de bank op de datum van aflossing.
- 2 Verzoekers hebben in hun dagvaarding van 17 november 2022 gevorderd dat deze kredietovereenkomst nietig wordt verklaard en dat verweerster wordt veroordeeld tot betaling van een bedrag van 327 338 PLN, vermeerderd met de wettelijke vertragingsrente, vanaf 7 september 2022 tot op de datum van betaling. In haar verweerschrift van 13 oktober 2023 heeft verweerster geconcludeerd tot verwerping van de vordering en tot verwijzing van verzoekers in de kosten. Op 18 juli 2024 is aan verzoekers een brief van verweerster betekend waarin zij werden verzocht uiterlijk op 5 augustus 2024 de tegenwaarde van de ter uitvoering van de overeenkomst uitbetaalde hoofdsom van 360 000 PLN terug te betalen. Op 9 augustus 2024 is een verklaring van verweerster betekend waarin zij haar vordering van 360 000 PLN uit hoofde van de terugbetaling van de tegenwaarde van de hoofdsom heeft verrekend met de in onderhavige procedure door verzoekers ingestelde vordering. In haar processtuk van 14 augustus 2024 heeft verweerster verwezen naar deze aanmaning tot betaling en naar de verklaring van verrekening, en een exceptie van verrekening opgeworpen tussen haar vordering en de in het kader van onderhavige procedure geldend gemaakte vordering. In hun processtuk van 10 september 2024 hebben verzoekers geconcludeerd tot afwijzing van de exceptie van verrekening en verklaard dat deze exceptie niet rechtsgeldig is opgeworpen en dat het onrealistisch was om verzoekers een termijn van enkele weken te stellen voor de betaling van het bedrag van 360 000 PLN, zodat de aanmaning slechts voor de schijn was geweest. De waarde van het geschil in

onderhavige zaak bedraagt 687 338 PLN, waarvan 360 000 PLN voor de vordering tot nietigverklaring van de overeenkomst en 327 338 PLN voor de vordering tot betaling. Tot dusver hebben verzoekers in totaal 17 334 PLN aan proceskosten gemaakt. Verweester heeft tot dusver 10 834 PLN aan proceskosten gemaakt.

- 3 Op 19 december 2024 heeft de verwijzende rechter een tussenvonnis gewezen waarin hij heeft vastgesteld dat de kredietovereenkomst nietig was vanwege de in de overeenkomst opgenomen wisselkoersbedingen (o.a. § 2, lid 2, § 4, lid 1a, van de overeenkomst) die oneerlijke bedingen uitmaken (artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13) zonder welke de overeenkomst niet kan voortbestaan (artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13).

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 4 Verzoekers hebben hun vordering gebaseerd op het argument dat de kredietovereenkomst oneerlijke bedingen bevat met betrekking tot de omzetting van de wisselkoers PLN/CHF, zonder welke de overeenkomst niet kon worden uitgevoerd, zodat de overeenkomst nietig was. Tegelijkertijd hebben zij erop gewezen dat de nietigheid van de overeenkomst tot gevolg had dat de bank verplicht was om verzoekers de tegenwaarde terug te betalen, aangezien alle ter uitvoering van deze overeenkomst betaalde termijnen onverschuldigde prestaties vormden. Verzoekers hebben ook gevorderd dat verweester wordt verwezen in de proceskosten. Verweerders hebben daarentegen aangevoerd dat de overeenkomst geldig was en geen oneerlijke bedingen bevatte. Bovendien hebben verzoekers gewezen op de interne tegenstrijdigheid van de argumentatie van verweester, die enerzijds stelt dat de kredietovereenkomst geldig is en geen oneerlijke contractuele bedingen bevat, maar anderzijds een exceptie van verrekening van de schuldvordering opwerpt, die haar slechts kan toekomen indien de kredietovereenkomst nietig wordt verklaard.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 5 De door de partijen gesloten kredietovereenkomst bevat oneerlijke bedingen (artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13), zonder welke de overeenkomst niet kan voortbestaan (artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13). De onderhavige zaak betreft de vorderingen die door een consument jegens de bank worden ontleend aan de nietigheid van de kredietovereenkomst. Elke partij heeft een autonoom recht om de onverschuldigde prestaties van de andere partij terug te vorderen. Volgens de in de nationale rechtspraak aangenomen zogenoemde tweesporeentheorie zijn de uit een nietige overeenkomst voortvloeiende vorderingen van beide partijen onafhankelijk van elkaar. Dat betekent dat elke partij haar vordering tegen de wederpartij kan doen gelden in de loop van een procedure, terwijl de rechter bij wie een vordering tot betaling van een partij aanhangig is gemaakt, niet bevoegd is om de wederzijdse vorderingen van de partijen ambtshalve te verrekenen. Een dergelijke mogelijkheid bestaat wel wanneer de verweerder een exceptie van

verrekening opwerpt, zoals in casu. Volgens de verwijzende rechter heeft verweerster in beginsel voldaan aan alle vereisten van het nationale recht, zowel wat betreft de exceptie van verrekening (artikel 203¹ k.p.c.) als wat betreft de verklaring van verrekening (artikel 498–499 k.c.) waarop de exceptie van verrekening berust (onder voorbehoud van de voorwaarde dat de te verrekenen vordering opeisbaar is). Gelet op de bewoordingen van die bepalingen moet de verwijzende rechter de exceptie van verrekening derhalve toewijzen en bijgevolg de betalingsvordering van de consument gedeeltelijk afwijzen en de consument verwijzen in de proceskosten in de mate dat zijn vordering is verworpen. De verwijzende rechter heeft twijfels geuit over de verenigbaarheid van deze beslissing met de bepalingen van het Unierecht en in het bijzonder met de bepalingen van richtlijn 93/13 en de daarmee samenhangende rechtsbeginselen.

- 6 Met betrekking tot de vraag of ***de door de bank aangevoerde exceptie van verrekening afbreuk kan doen aan het recht van de consument om vorderingen tot terugbetaling geldend te maken die voortvloeien uit oneerlijke bedingen in een overeenkomst*** (punt 1 van de vraag), moet, naast het vereiste dat verweerster een vordering heeft die voortvloeit uit dezelfde rechtsbetrekking als de vordering van verzoeker (artikel 203¹, lid 1, punt 1, k.p.c.), worden benadrukt dat de vorderingen betrekking moeten hebben op een geldsom of een goed van dezelfde hoedanigheid dat slechts ten aanzien van de soort bepaald is, en dat de vorderingen opeisbaar en afdwingbaar moeten zijn voor een rechterlijke instantie of een ander overheidsorgaan (artikel 498, lid 1, k.c.). Bovendien moet de schuldeiser bij de tegenpartij een verklaring van verrekening indienen (artikel 499 k.c.) en die vervolgens aan de wederpartij op zodanige wijze betekenen dat zij er kennis van kan nemen (artikel 61, lid 1, k.c.). Verweerster in de onderhavige zaak heeft voldaan aan alle vereisten met betrekking tot de verklaring van verrekening en met de exceptie van verrekening. Als gevolg van de verrekening gaan beide schuldvorderingen teniet tot het bedrag van de lagere schuldvordering (artikel 498, lid 2, k.c.). In deze zaak betekent dat dat de vordering van verweerster ten bedrage van 360 000 PLN volledig tenietgaat, terwijl de vordering van verzoekers gedeeltelijk tenietgaat. Indien de rechter de exceptie van verrekening toewijst, veroordeelt hij verweerster dus tot betaling aan verzoekers van het resterende bedrag van 41 195 PLN, vermeerderd met de wettelijke vertrapingsrente vanaf 6 augustus 2024 tot de datum van betaling, terwijl hij de vordering tot betaling voor het overige afwijst (de nietigheid van de overeenkomst is reeds door de rechter in het tussenvonnis vastgesteld).
- 7 De verwijzende rechter vraagt zich daarentegen af of de gevolgen van de verrekening, te weten het gedeeltelijk tenietgaan van de schuldvordering van de consument en de afwijzing van de vordering tot betaling voor dat deel niet in strijd zijn met artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 en het doeltreffendheidsbeginsel. Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie blijkt dat „de verplichting voor de nationale rechter om een oneerlijk contractueel beding tot betaling van bedragen die onverschuldigd blijken, buiten toepassing te laten, in beginsel tot een terugbetalingsplicht leidt die overeenkomt met deze zelfde bedragen. Het ontbreken van een dergelijke terugbetalingsplicht zou immers de

afschrikkende werking in gevaar kunnen brengen die artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13, gelezen in samenhang met artikel 7, lid 1, van deze richtlijn, heeft willen hechten aan de vaststelling dat de bedingen in de tussen een consument en een verkoper gesloten overeenkomst, oneerlijk zijn.”¹ Bijgevolg kan de gedeeltelijke toewijzing van de vordering tot betaling van de consument worden beschouwd als een beperking van de verplichting tot terugbetaling, hetgeen op zijn beurt in strijd zou kunnen zijn met die bepalingen. Anderzijds heeft de verrekening niet alleen tot gevolg dat de vordering van de consument tenietgaat, maar ook dat de vordering van de bank tenietgaat (artikel 498, lid 2, k.c.), hetgeen ook bepaalde voordelen voor de consument meebrengt. Aan het einde van de onderhavige procedure hoeven de wederzijdse vorderingen van de partijen niet te worden voldaan en als gevolg van het volledig tenietgaan van de vordering van de bank kan de bank de betaling van die vordering niet geldend maken bij de consument en kan zij van de consument evenmin de wettelijke verdragingsrente (artikel 481, leden 1 en 2, k.c.) noch de betaling van de proceskosten vorderen, indien de consument de door de bank ingestelde procedure verliest (artikel 98, lid 1, k.p.c.).

- 8 Ondanks deze voordelen rijst de vraag of de beslissing over de vraag of de vorderingen van beide partijen tegen elkaar wegvallen, niet aan de consument moet toekomen. Uit de bepalingen inzake verrekening blijkt namelijk dat het om een eenzijdige handeling gaat, dat wil zeggen dat de vorderingen van beide partijen tenietgaan indien aan de voorwaarden voor verrekening is voldaan, ongeacht of de wederpartij daarmee instemt. Anderzijds kan het feit dat de bank volledig de mogelijkheid wordt ontnomen om een exceptie van verrekening op te werpen, afbreuk doen aan de beginselen van gelijkwaardigheid, evenredigheid en rechtszekerheid en bijgevolg het recht van de bank op toegang tot een rechter beperken, aangezien de mogelijkheden van de verwerende partij om zich in rechte te verdedigen daardoor aanzienlijk worden beperkt, vooral omdat de nationale regels de mogelijkheid bieden om de exceptie van verrekening op te werpen.
- 9 Niettemin is de verwijzende rechter zich ervan bewust dat het Hof van Justitie in een soortgelijke situatie het ook in de Kodeks cywilny (de artikelen 496 en 497 k.c.) geregelde recht om zijn prestatie op te schorten, heeft afgewezen in het kader van een door een consument tegen een verkoper ingestelde rechtsvordering.²
- 10 Met betrekking tot punt 2 van de vraag, dat wil zeggen **de mogelijkheid voor de bank om een exceptie van verrekening subsidiair op te werpen wanneer zij tegelijkertijd stelt dat de overeenkomst geldig is en geen oneerlijke bedingen bevat**, moet worden gepreciseerd dat de rechtspraak twee manieren onderscheidt waarop een verweerder zich op de exceptie van verrekening kan beroepen. De eerste, de zogenoemde onvoorwaardelijke exceptie van verrekening, bestaat erin

¹ Zie arrest van het Hof van Justitie (Grote kamer) van 21 december 2016, [REDACTED], C-154/15, C-307/15 en C-308/15, EU:C:2016:980, punten 62-63.

² Zie arrest van het Hof van Justitie van 14 december 2023, Getin Noble Bank, C-28/22, EU:C:2023:992, punt 87; beschikking van het Hof van Justitie van 8 mei 2024, Santander Bank Polska, C-424/22, punt 38.

het gehele betoog te beperken tot een exceptie van verrekening (de verweerder erkent de door verzoeker aangevoerde feiten maar verklaart dat de verzoeker door verrekening van de wederzijdse vorderingen van partijen jegens de verweerder geen recht op betaling heeft). De tweede manier waarop de verwerende partij de exceptie in kan roepen - die verweerder in de onderhavige zaak heeft gekozen - bestaat erin de exceptie van verrekening samen met andere, verdergaande middelen op te werpen. Verweerder stelt dat verzoekers in beginsel geen enkele vordering hebben, maar dat zij bij wijze van voorzorgsmaatregel, voor het geval de rechter anders oordeelt, een exceptie van verrekening opwerpt. Een dergelijke exceptie van verrekening wordt een subsidiaire exceptie van verrekening genoemd, aangezien de verweerder deze slechts inroept voor het geval zijn andere middelen niet worden toegewezen. In dat geval strekt het geschil tussen partijen zich uit over een breed scala van omstandigheden, zodat de rechter in de eerste plaats bepaalt of de vordering van de verzoeker gerechtvaardigd is wat de inhoud en het bedrag betreft, en pas in laatste instantie moet worden beoordeeld of de exceptie van verrekening gegrond is, indien alle andere verweermiddelen van de verweerder ongegrond zijn gebleken.

- 11 De verwijzende rechter betwijfelt of de toewijzing van de exceptie van verrekening in de beschreven situatie niet in strijd is met het Unierecht en in het bijzonder met artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 en het doeltreffendheidsbeginsel. Het opwerpen van een subsidiaire exceptie van verrekening door de verweerder brengt de verzoeker in een moeilijke procedurele positie. Indien een geldige exceptie van verrekening door de verweerder wordt opgeworpen, moet de reactie van de verzoeker erin bestaan afstand te doen van zijn vordering tot betaling (artikel 203, lid 1, k.p.c.). Indien de exceptie van verrekening namelijk slaagt, gaat de vordering van de verzoeker teniet, dus zou die zijn vordering tot betaling niet moeten handhaven. In de praktijk kan echter moeilijk van een verzoeker worden verwacht dat hij zijn vordering intrekt, aangezien het geschil van partijen niet beperkt is tot de beoordeling van de doeltreffendheid van de exceptie van verrekening, maar vooral de beoordeling van de gegrondheid van de vordering van de verzoeker ten gronde omvat. Bovendien kan de verweerder zich weliswaar beroepen op een subsidiaire exceptie van verrekening, maar de Kodeks postępowania cywilnego bepaalt niet dat een verzoeker op een analoge manier kan reageren, dat wil zeggen een subsidiaire verklaring van afstand van de vordering kan afleggen. Door de afstand van de vordering is de rechter echter genoodzaakt een beschikking te geven waarbij de beëindiging van de procedure wordt gelast (artikel 355 k.p.c.), waarin de rechter de grond van de vordering niet onderzoekt, maar enkel vaststelt dat de afstand van vordering rechtsgeldig was. In deze situatie loopt verzoeker echter het risico dat de vordering gedeeltelijk wordt afgewezen en dat hij als gevolg daarvan zal worden verwezen in een deel van de kosten.
- 12 Daarentegen zou de procedurele situatie van verzoeker veel minder ingewikkeld zijn indien verweerder zich enkel beroept op een onvoorwaardelijke exceptie van verrekening, aangezien dit in casu betekent dat de bank erkent dat de tussen partijen gesloten kredietovereenkomst oneerlijke bedingen bevat en bijgevolg nietig is, en dat verzoeker in beginsel recht heeft op betaling, namelijk

terugbetaling van de tegenwaarde van de krediettermijnen. Anderzijds vraagt de verwijzende rechter zich af of deze wijze van beperking van de mogelijkheid voor de bank om een exceptie van verrekening op te werpen niet in strijd is met de beginselen van gelijkwaardigheid, evenredigheid en rechtszekerheid en of zij bijgevolg het recht van de bank tot toegang tot een rechter niet beperkt. Zoals hierboven is aangegeven sluiten de bepalingen van de Kodeks cywilny en de Kodeks postępowania cywilnego immers niet uit dat de verweerder een exceptie van verrekening in subsidiaire orde kan opwerpen, terwijl een dergelijk verweer in de rechtspraak van de Poolse rechterlijke instanties gedurende vele jaren is aanvaard.

- 13 Wat betreft de vraag ***of is voldaan aan de voorwaarde van opeisbaarheid van de te verrekenen schuldvordering indien de bank de consument verzoekt om terugbetaling van de tegenwaarde van het geleende kapitaal en tegelijk volhoudt dat de overeenkomst geldig is en geen oneerlijke bedingen bevat*** (punt 3 van de vraag), zij eraan herinnerd dat de noodzaak dat de te verrekenen schuldvordering opeisbaar is, voortvloeit uit artikel 498, lid 1, k.c. Volgens de rechtspraak is een schuldvordering opeisbaar in de zin van dat artikel binnen de in artikel 455 k.c. gestelde termijn.³ De vordering van de verweerder bestaat in de terugbetaling van wat ter uitvoering van de nietige overeenkomst onverschuldigd is betaald en vormt dus een vordering zonder tijdslimiet⁴, die krachtens artikel 455 k.c. na de aanmaning opeisbaar wordt. De bepalingen van de Kodeks cywilny bevatten geen formele vereisten met betrekking tot de inhoud van de aanmaning tot betaling en zij is dan ook vormvrij.⁵ Niettemin blijkt uit de rechtspraak dat een dergelijke aanmaning, om doeltreffend te zijn, moet worden geconcretiseerd, dat wil zeggen dat zij een vordering tot betaling van een bepaalde geldsom moet bevatten.⁶ Bovendien moet de aanmaning tot betaling op zodanige wijze aan de schuldenaar toekomen dat hij kennis kan nemen van de inhoud ervan (artikel 61, lid 1, k.c.) en rust de bewijslast op de schuldeiser⁷ (in casu de verwerende bank). Uit het door de verwijzende rechter onderzochte bewijsmateriaal blijkt dat verweerster aan verzoekers de aanmaning tot betaling heeft betekend van het bedrag van 360 000 PLN als terugbetaling van de tegenwaarde van de geleende hoofdsom en dat die dus opeisbaar is.

³ Besluit van de Sąd Najwyższy (hoogste rechterlijke instantie in burgerlijke en strafzaken, Polen; hierna: „SN”) van 5 november 2014, III CZP 76/14; Beschikking van de SN van 12 februari 2019, II CSK 413/18.

⁴ Arrest van de SN van 3 april 1998, III CKN 436/97; arrest van de SN van 28 april 2004, V CK 461/03.

⁵ W. Borysiak (in:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, onder redactie van W. Borysiak, Warschau 2023, artikel 455, punt 40.

⁶ Arrest van de SN van 17 september 2010, II CSK 178/10.

⁷ K. Zagrobelny (in:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, onder redactie van E. Gniewek, P. Machnikowski, Warschau 2023, artikel 455, nb 5.

- 14 De verwijzende rechter vraagt zich echter af of artikel 7, lid 1, van verordening nr. 93/13 en het doeltreffendheidsbeginsel zich er in de omstandigheden van het onderhavige geval niet tegen verzetten dat de vordering van verweerster opeisbaar wordt geacht. Er mag immers niet uit het oog worden verloren dat de vordering van verzoeker slechts kan bestaan indien de kredietovereenkomst nietig wordt verklaard wegens de daarin opgenomen oneerlijke bedingen. Ondertussen heeft verweerster gedurende de gehele procedure betoogd dat de overeenkomst geldig is en geen oneerlijke bedingen bevat. Verweerster, die terugbetaling vordert van de prestatie die is verricht ter uitvoering van een nietig verklaarde kredietovereenkomst, betwist dus zelf haar eigen stelling dat de overeenkomst geen oneerlijke bedingen bevat en dus niet nietig is. De verwijzende rechter vraagt zich dan ook af of de erkenning van de aanmaning door verweerster in die omstandigheden niet in strijd is met de doelstellingen van richtlijn 93/13. Er kan immers van worden uitgegaan dat verzoekers, na ontvangst van de aanmaning van verweerster, in verwarring waren, aangezien verweerster hun heeft gemaand de hoofdsom terug te betalen die was uitbetaald ter uitvoering van de ongeldige kredietovereenkomst, terwijl zij stelde dat de overeenkomst niet nietig was en geen oneerlijke bedingen bevatte.
- 15 Met betrekking tot punt 4 van de vraag of ***de termijn van twee weken voor de terugbetaling van de tegenwaarde van de volledige hoofdsom niet buitensporig kort is***, zij eraan herinnerd dat volgens artikel 455 k.c. „de prestatie onverwijld moet worden uitgevoerd nadat de schuldenaar is aangemaand om zijn verbintenis na te komen”. De bepalingen van Pools recht preciseren niet wat onder het begrip onverwijld moet worden verstaan, terwijl volgens de rechtspraak „de onverwijldde uitvoering van een prestatie in de zin van artikel 455 k.c. niet impliceert dat het gevorderde bedrag onmiddellijk moet worden betaald, maar zonder onnodige vertraging. Het gaat om een reële term waarvan de betekenis moet worden bepaald aan de hand van de omstandigheden van de plaats en het tijdstip, alsmede de aard en het belang van de prestatie.”⁸ „De duur van deze ‚onverwijldheid’ moet van geval tot geval worden bepaald aan de hand van de omstandigheden van de zaak. Het gaat om de tijd die noodzakelijk is voor de nakoming van de verbintenis, in de veronderstelling dat de schuldenaar, gelet op alle omstandigheden die invloed hebben op de nakoming van de verbintenis, zonder onnodige vertraging handelt. Pas na het verstrijken van de termijn van de ‚onverwijldheid’ wordt een vordering van onbepaalde duur dus opeisbaar.”⁹ Volgens de rechtspraak „bedraagt deze [in de] praktijk meestal enkele tot een tien- tot twintigtal dagen vanaf de aanmaning”¹⁰, terwijl „voor typische situaties waarin niets anders blijkt uit de omstandigheden, moet worden aangenomen dat uitvoering van de verbintenis onverwijld nadat de schuldenaar is aangemaand, wil

⁸ Arrest van de SN van 15 december 2021, IV CSKP 82/21.

⁹ Arrest van de SN van 26 januari 2023, II CSKP 298/22.

¹⁰ Motivering van het besluit van de SN van 22 november 2013, III CZP 72/13.

zeggen uitvoering binnen veertien dagen na de aanmaning”.¹¹ De door verweerster in de aanmaning gestelde termijn van twee weken is voldoende, dus de vordering van verweerster is op de datum van betekening van de verklaring van verrekening aan verzoekers opeisbaar, zodat de verklaring van verweerster tot verrekening rechtsgeldig is en tot het tegen elkaar wegvallen van de vorderingen van partijen leidt. De verwijzende rechter vraagt zich echter af of artikel 7, lid 1, van verordening nr. 93/13 en het doeltreffendheidsbeginsel zich niet verzetten tegen een daadwerkelijke toepassing van die termijn. Er kan moeilijk worden verwacht dat verzoekers de mogelijkheid hebben om de verweerster binnen een termijn van twee weken een bedrag te betalen dat in de overeenkomst over 360 maandelijkse termijnen was verdeeld, die tot dan toe ongeveer 2 000 PLN elk bedroegen. Anderzijds moeten verzoekers, die worden vertegenwoordigd door een professionele gemachtigde en die in de loop van de procedure door de verwijzende rechter op de hoogte zijn gebracht van de gevolgen van de nietigheid van de kredietovereenkomst, erop voorbereid zijn een dergelijk bedrag terug te betalen.

- 16 Het antwoord op deze prejudiciële vraag is van wezenlijk belang voor de beoordeling van onderhavige zaak. Indien wordt aangenomen dat de door verweerster gestelde termijn voor de betaling van het bedrag van 360 000 PLN op uiterlijk 5 augustus 2024 te kort was in het licht van de doelstellingen van richtlijn 93/13 en dat de vordering van verweerster dus niet opeisbaar was op de datum waarop de verklaring van verrekening aan verzoekers is betekend, betekent dat dat deze verrekening geen rechtsgevolgen heeft gesorteerd.
- 17 Met betrekking tot punt 5 van de vraag, namelijk ***of een deel van de proceskosten ten laste van de consument kan worden gebracht in geval van gedeeltelijke afwijzing van zijn vordering op grond van een exceptie van verrekening***, zij er om te beginnen aan herinnerd dat de kosten bij gedeeltelijke toewijzing van de vorderingen tegen elkaar weg zullen vallen of naar verhouding zullen worden verdeeld (artikel 100 k.p.c.).
- 18 Aangezien de declaratoire vordering reeds is toegewezen, zijn verzoekers op dit punt in het gelijk gesteld. Indien de verwijzende rechter de exceptie van verrekening niet toewijst en aan verzoekers het volledige door hen gevorderde bedrag toewijst, worden verzoekers in hun geheel in het gelijk gesteld, zodat de rechter verweerster op grond van artikel 98, lid 1, k.p.c. veroordeelt tot betaling aan verzoekers van alle proceskosten ten belope van 17 334 PLN. Indien de exceptie van verrekening gegrond is, erkennen verzoekers deze exceptie en trekken zij bijgevolg hun vordering tot betaling van een bedrag van 286 143 PLN (artikel 203, lid 1, k.p.c.) in, zodat de rechter de zaak op dit punt beëindigt (355 k.p.c.) en verweerster veroordeelt tot betaling aan verzoekers van het resterende bedrag van 41 195 PLN. In casu hebben verzoekers geconcludeerd tot verwerping van de door verweerster opgeworpen exceptie van verrekening en betoogd dat de

¹¹ Arrest van de SN van 28 mei 1991, II CR 623/90; arrest van de SN van 6 juli 2011, I CSK 576/09; arrest van de SN van 15 december 2021, IV CSKP 82/21.

exceptie van verrekening niet onwerkzaam was. Mocht de exceptie van verrekening werkzaam worden geacht, dan veroordeelt de verwijzende rechter bij zijn uitspraak over de vordering tot betaling verweerster tot betaling van een bedrag van 41 195 PLN, vermeerderd met de wettelijke rente, aan verzoekers, terwijl hij de vordering tot betaling van het resterende bedrag van 286 143 PLN en de wettelijke verpagingsrente over de periode van 7 september 2022 tot en met 5 augustus 2024 afwijst. De gedeeltelijke afwijzing van de vordering in de onderhavige zaak is noodzakelijk, aangezien de aanvaarding van de exceptie van verrekening meebrengt dat de schuldvordering van verzoekers in het hoofdgeding van 286 143 PLN teniet is gegaan.

- 19 In een situatie waarin de vordering tot betaling gedeeltelijk is afgewezen, heeft de nationale rechtspraak het beginsel ontwikkeld dat de verzoeker niet kan worden geacht gedeeltelijk in het gelijk te zijn gesteld. Indien de verzoeker zijn vordering namelijk ondanks de uitvoering van haar prestatie door verweerster (in casu: de geldige verrekening van schuldvorderingen) niet heeft ingetrokken en bijgevolg de vordering tot betaling handhaaft die hij weliswaar had ten tijde van de instelling van zijn vordering, maar niet meer bij het einde van de terechtzitting (artikel 316 k.p.c.), is zijn vordering gedeeltelijk ongegrond, moet zij gedeeltelijk worden verworpen en verzoeker in zoverre in de kosten worden verwezen.¹² De rechter moet deze kosten dus in verhouding verdelen (artikel 100, eerste volzin, k.p.c.). Indien de verzoeker in de onderhavige situatie geheel of grotendeels in het ongelijk is gesteld, is het mogelijk hem niet in de kosten van de verweerder te verwijzen (artikel 102 k.p.c.).
- 20 In de onderhavige zaak impliceert de toepassing van de in de nationale rechtspraak ontwikkelde beginselen dat verzoekers voor 58 % in het gelijk worden gesteld (door toewijzing van de vordering tot vaststelling van de waarde van de vordering van 360 000 PLN en toewijzing van de vordering tot betaling van een bedrag van 41 195 PLN), terwijl verweerster voor 42 % in het gelijk wordt gesteld (na de afwijzing van de vordering tot betaling van een bedrag van 286 143 PLN). De verwijzende rechter betwijfelt echter of het in overeenstemming is met artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 en met het doeltreffendheidsbeginsel, om de proceskosten aldus te verdelen dat aan verzoekers slechts een verwaarloosbaar deel van de proceskosten wordt vergoed. In het voorstel tot vergoeding van de kosten zouden verzoekers van verweerster namelijk slechts 1/3 van de volledige proceskosten terugkrijgen. Dat zou hen ervan kunnen weerhouden hun rechten uit hoofde van richtlijn 93/13 te doen gelden. Volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie moeten de gerechtskosten die de in het gelijk gestelde consument vergoed moet kunnen krijgen van de in het ongelijk gestelde partij in verhouding tot de totale proceskosten hoog zo zijn dat deze consument niet wordt ontmoedigd om gebruik te maken van de rechtsbescherming die hem door richtlijn 93/13 wordt geboden.¹³ Bovendien blijkt uit deze rechtspraak ook dat artikel 6, lid 1, en

¹² Ibidem.

¹³ Arrest van het Hof van 7 april 2022, Caixabank, C-385/20, EU:C:2022:278, punt 55.

artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 en het doeltreffendheidsbeginsel aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een regeling waarbij een deel van de proceskosten voor rekening van de consument kan komen naargelang van de hoogte van de onterecht betaalde bedragen die hem wegens de nietigverklaring van een oneerlijk contractueel beding moeten worden terugbetaald, indien die regeling een aanzienlijk obstakel vormt dat consumenten kan ontmoedigen het hun door richtlijn 93/13 verleende recht op een effectieve rechterlijke toetsing van het potentieel oneerlijke karakter van contractuele bedingen uit te oefenen.¹⁴ De situatie in de onderhavige zaak lijkt vergelijkbaar, maar niet identiek. Bijgevolg vraagt de verwijzende rechter zich af of dit uit de rechtspraak van het Hof voortvloeiende beginsel ook van toepassing is wanneer de gedeeltelijke verwerping van de vordering voortvloeit uit de aanvaarding van een exceptie van verrekening en uit het feit dat verzoekers geen gedeeltelijke afstand van hun vordering hebben gedaan. Deze gelijkenis kan erop wijzen dat artikel 6, lid 1, artikel 7, lid 1, en het doeltreffendheidsbeginsel zich ook in casu verzetten tegen nationale rechtspraak op grond waarvan aan verzoekers slechts een deel van de proceskosten kan worden toegewezen. De omstandigheid dat verzoekers in casu de mogelijkheid hadden om in hun geheel in het gelijk te worden gesteld indien zij in antwoord op verweersters verklaring van verrekening gedeeltelijk afstand hadden gedaan van hun vordering pleit echter tegen een dergelijke conclusie. Aangezien verzoekers echter hebben besloten hun vordering volledig te handhaven, zou de toekenning van alle proceskosten in die situatie negatieve gevolgen kunnen hebben, aangezien dat erop zou neerkomen dat wordt aanvaard dat verzoekers een vordering hebben aangevoerd die hun niet meer toekwam, en dat er geen gevolgen waren verbonden aan hun onregelmatige procesbeslissing.

¹⁴ Arresten van het Hof van 16 juli 2020, Caixabank, C-224/19 en C-259/19, EU:C:2020:578, punten 98-99; 22 september 2022, Servicios Prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, punten 37-38; 13 juli 2023, Cajasur Banco, C-35/22, EU:C:2023:569, punten 26-27, en 21 maart 2024, Profi Credit Bulgaria, C-714/22, EU:C:2024:263, punten 83-84.